

Прынцыпы і рэкамендацыі па ўзмацненні сацыяльнага вымярэння вышэйшай адукацыі ў ЕПВА

Падрыхтавана Кансультацыйнай групай 1 BFUG па сацыяльным вымярэнні

Уводзіны

У Парыжскім камюніке 2018 года прызнаецца патрэба даць дзяржавам-чальцам рэкамендацыі па вызначэнні і рэалізацыі палітыкі паляпшэння сацыяльнага вымярэння ЕПВА. У гэтым дакуменце выкладзены асноўныя прынцыпы і рэкамендацыі, якія, па нашай думцы, маюць фундаментальнае значэнне для далейшага развіцця сацыяльнага вымярэння ў вышэйшай адукацыі. У гэтым дакуменце за адпраўную кропку ўзята вызначэнне сацыяльнага вымярэння, прыведзенае ў Лонданскім камюніке 2007 года, а менавіта, што склад студэнтаў, якія толькі паступілі, атрымліваюць вышэйшую адукацыю ці завяршаюць навучанне ў ВНУ на ўсіх узроўнях, павінен адпавядаць неаднароднаму сацыяльнаму профілю грамадства наогул у краінах ЕПВА. Кансультацыйная група па сацыяльным вымярэнні таксама выходзіць за рамкі вышэйзгаданага азначэння і пашырае яго, падкрэсліўшы, што сацыяльнае вымярэнне ўключае стварэнне інклюзіўнага асяроддзя ў вышэйшай адукацыі, якое спрыяе роўнасці, разнастайнасці і адказвае патрэбам мясцовых супольнасцяў.

Прынцыпы і рэкамендацыі, што змяшчаюцца ў гэтым дакуменце, дапаўняюць стратэгію ЕПВА 2020 «Пашырэнне ўдзелу ў інтарэсах справядлівасці і росту», якую міністры прынялі ў Ерэване ў 2015 годзе ў якасці сродка далейшага ўзмацнення сацыяльнага вымярэння і паляпшэння якасці вышэйшай адукацыі. Сацыяльнае вымярэнне павінна спалучаць прынцыпы даступнасці, справядлівасці, разнастайнасці і інклюзіўнасці ва ўсіх законах, палітыках і практыках, датычных да вышэйшай адукацыі, такім чынам, каб дасяг, удзел, працэс і атрыманне вышэйшай адукацыі залежалі, пераважна, ад здольнасцяў студэнтаў, а не ад іх асабістых характарыстык ці акалічнасцяў, на якія яны не могуць паўплываць наўпрост. Памятаючы пра гэта, дзяржаўныя органы павінны падтрымліваць рэалізацыю гэтых прынцыпаў і рэкамендацый, прапануючы прававыя, фінансавыя, адміністрацыйныя і інфармацыйныя рамкі, якія могуць ініцыяваць працэсы рэалізацыі на мясцовым узроўні. Гэта структура будзе прасоўваць інклюзіўныя стратэгіі, якія забяспечваюць як пэўную падтрымку ўразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця студэнтаў, так і праводзіць палітыку, ад якіх студэнты і супрацоўнікі вышэйшых навучальных устаноў могуць атрымаць узаемную выгаду.

Пашырэнне ўдзелу ўразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця груп студэнтаў у вышэйшай адукацыі дае большыя перавагі ў дачыненні да зніжэння сацыяльнага забеспячэння, паляпшэння паказчыкаў здароўя і больш актыўнага ўдзелу супольнасцяў. Агулам гэтыя большыя перавагі падтрымліваюць згуртаваныя дэмакратычныя грамадствы, у якіх пераважаюць сацыяльная справядлівасць, грамадская выгада, грамадская адказнасць і сацыяльная мабільнасць. Наяўнасць кваліфікацыі вышэйшай адукацыі ў шырэйшага кола грамадзянаў азначае лепшыя перспектывы працаўладкавання, больш вышэйшыя прэміі да заробку і перадачу разумення пераваг вышэйшай адукацыі наступнаму пакаленню і іх мясцовым супольнасцям. Апрача выканання абавязкаў, узятых на сябе ЕПВА, ужыванне цэльнага і праактыўнага падыходу да паляпшэння сацыяльнага вымярэння вышэйшай адукацыі таксама спрыяе паскарэнню прагрэсу ў дасягненні мэтай устойлівага развіцця ААН.

Гэтыя Прынцыпы і Рэкамендацыі задаюць курс на наступнае дзесяцігоддзе ЕПВА для дзяржаўных органаў і вышэйшых навучальных устаноў на інтэграцыю гэтых прынцыпаў у асноўныя місіі вышэйшай адукацыі: навучанне і выкладанне, даследаванні, інавацыі, абмен ведамі і іх цыркуляцыя, інстытуцыйнае кіраванне і мэнэджмент, а таксама інтэграваць гэтыя прынцыпы ў палітыку пашырэння правоў і магчымасцяў цяперашніх і будучых студэнтаў, супрацоўнікаў вышэйшых навучальных устаноў. Паляпшэнне сацыяльнага вымярэння мае адбывацца за кошт выхаду за межы пашыраных становішчаў аб дасяжнасці. Замест гэтага канцэнтрацыя ўвагі на канцэпцыі «нікога не пакідаць ззаду» стане вырашальным крокам наперад пры імкненні да ўмацавання нашых грамадстваў і дэмакратыі. Падтрымка разнастайнага навучальнага асяроддзя з'яўляецца патрэбай і павінна разглядацца як унёсак ў грамадства. Дзяржаўныя органы павінны ўзяць на сябе адказнасць за тое, каб прапанаваныя прынцыпы і рэкамендацыі былі ўзгоднены, адаптаваны да нацыянальных рэалій і рэалізаваны такім чынам, каб гарантаваць лепшую будучыню для нашых сістэм вышэйшай адукацыі.

Прынцыпы, выкладзеныя ў ніжэйзгаданым тэксце, варта разумець як заявы высокага ўзроўню, якія служаць асновай для канцэптуалізацыі розных палітык па ўзмацненні сацыяльнага вымярэння. Рэкамендацыі - гэта кіруючыя ўказанні, прызначаныя для інфармавання асобаў, адказных за прыняцце рашэнняў, аб тым, як прынцыпы павінны ўжывацца на практыцы. Такім чынам, увесь гэты дакумент варта разглядаць не як кантрольны спіс, а, хутчэй, як аснову для сталага паляпшэння палітыкі і яе эфектыўнага ажыццяўлення на нацыянальным і інстытуцыйным узроўні.

Прынцыпы

Сацыяльнае вымярэнне павінна быць цэнтральным у стратэгіях вышэйшай адукацыі на сістэмным і інстытуцыйным узроўні, а таксама на ўзроўні ЕПВА і ЕЗ. Узмацненне сацыяльнага вымярэння ў вышэйшай адукацыі і спрыянне роўнасці і інклюзіўнасці дзеля адлюстравання разнастайнасці грамадства з'яўляецца адказнасцю сістэмы вышэйшай адукацыі наогул і павінна разглядацца як сталы абавязак.

Рэкамендацыі:

Стратэгічная прыхільнасць сацыяльнаму вымярэнню ў вышэйшай адукацыі павінна быць узгоднена з пэўнымі мэтамі, якія могуць быць або інтэграваныя ў існую палітыку вышэйшай адукацыі, або распрацаваныя паралельна. Гэтыя мэты павінны быць накіраваныя на пашырэнне дасягу, падтрымку ўдзелу і завяршэння навучання для ўсіх цяперашніх і будучых студэнтаў.

Падчас распрацоўкі стратэгіі павінен існаваць шырокамаштабны дыялог паміж органамі дзяржаўнай улады, вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, прадстаўнікамі студэнтаў і персаналу і іншымі ключавымі зацікаўленымі бакамі, такімі як сацыяльныя партнёры, няўрадавыя арганізацыі і людзі з уразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця груп. Гэты шырокамаштабны дыялог павінен забяспечыць стварэнне стратэгіі інклюзіўнай вышэйшай адукацыі, якія спрыяюць роўнасці і разнастайнасці і адказваюць патрэбам шырэйшай супольнасці.

Прававыя нормы ці праграмныя дакументы павінны дазваляць вышэйшым навучальным установам распрацоўваць свае ўласныя стратэгіі для выканання свайго грамадскага абавязку ў па пашырэнні дасягу, удзелу і завяршэння навучання ў сістэме вышэйшай адукацыі.

Прававыя нормы і адміністрацыйныя правілы павінны забяспечваць дастатковую гнуткасць у распрацоўцы, арганізацыі і рэалізацыі вучэбных праграм, каб адлюстроўваць разнастайнасць патрэб студэнтаў. Вышэйшыя навучальныя ўстановы павінны мець магчымасць арганізоўваць вочнае і завочнае навучанне, гнуткія формы навучання, змешанае і дыстанцыйнае навучанне, а таксама прызнаваць папярэдняе навучанне (RPL), каб задаволіць патрэбы разнастайнага студэнцкага кантынгенту.

Дзяржаўныя органы павінны спрыяць прызнанню папярэдняга нефармальнага і спантаннага навучання (RPL) у вышэйшай адукацыі, бо яно дадаткова ўплывае на пашырэнне, магчымасць пераходу, завяршэнне і дасяг да навучання, роўнасць і інклюзіўнасць, мабільнасць і магчымасць працаўладкавання. RPL забяспечвае гнуткія формы навучання на працягу ўсяго жыцця ва ўсім сектары адукацыі, уключаючы вышэйшую адукацыю. Рэалізацыя RPL патрабуе эфектыўнай супрацы паміж сістэмай вышэйшай адукацыі, працадаўцамі і шырэйшай супольнасцю, і для таго, каб рэалізаваць гэта нацыянальныя рамкі кваліфікацый павінны спрыяць празрыстаму прызнанню вынікаў навучання і надзейным працэдурам забеспячэння якасці.

Інклюзіўнасць усёй сістэмы адукацыі павінна быць палепшана шляхам распрацоўкі паслядоўнай палітыкі, пачынаючы з дашкольнай адукацыі, праз школьную і сканчаючы вышэйшай адукацыяй і навучаннем на працягу ўсяго жыцця.

Рэкамендацыі:

Важна стварыць сінэргію з усімі узроўнямі адукацыі і адпаведнымі абласцямі палітыкі (такімі як фінансы, занятасць, ахова здароўя і сацыяльнае забеспячэнне, жыллёвая палітыка, міграцыя і г. д.), каб распрацаваць заканадаўчыя меры, якія ствараюць інклюзіўнае асяроддзе ва ўсім адукацыйным сектары, які спрыяе развіццю справядлівасці, разнастайнасці і інклюзіўнасці, і рэагуе на патрэбы шырэйшай супольнасці.

Палітыка сацыяльнага вымярэння павінна падтрымліваць не толькі цяперашніх студэнтаў, але і патэнцыйных студэнтаў у іх падрыхтоўцы і пераходзе ў вышэйшыя навучальныя ўстановы. Удзел у вышэйшай адукацыі павінен быць магчымым на працягу ўсяго жыцця, у тым ліку для дарослых людзей, якія хацелі працягнуць навучанне ці распачаць атрыманне вышэйшай адукацыі на пазнейшых этапах свайго жыцця. Інклюзіўны падыход павінен злучыць шырэйшыя супольнасці, вышэйшыя навучальныя ўстановы і іншыя зацікаўленых бакі для супольнага стварэння шляхоў да вышэйшай адукацыі.

Справядлівасць, разнастайнасць і інклюзіўнасць павінны мець ключавую ролю ў падрыхтоўцы выкладчыкаў даўніверсітэцкай адукацыі.

Надзейныя дадзеныя з'яўляюцца патрэбнай перадумовай для навукова абгрунтаванага паляпшэння сацыяльнага вымярэння вышэйшай адукацыі. Сістэмы вышэйшай адукацыі павінны вызначаць мэту і задачы збору пэўных тыпаў дадзеных з улікам асаблівасцяў нацыянальнай прававой базы. Варта развіваць адпаведны патэнцыял для збору, апрацоўкі і выкарыстання такіх дадзеных для інфармавання і падтрымкі сацыяльнага вымярэння вышэйшай адукацыі.

Рэкамендацыі:

Для распрацоўкі эфектыўнай палітыкі патрэбны працяглы збор нацыянальных дадзеных. У межах нацыянальных прававых рамак такі збор дадзеных павінен прадастаўляць інфармацыю пра колькасць студэнтаў, дасяг да навучання і ўдзел у ім, адсеў і завяршэнне вышэйшай адукацыі, уключаючы пераход на рынак працы пасля завяршэння навучання, і забяспечыць выяўленне ўразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця груп.

Каб зрабіць такі збор дадзеных супастаўным на міжнародным узроўні, праца над катэгорыямі для збору адміністрацыйных дадзеных, якія маюць дачыненне да сацыяльнага вымярэння, павінна быць развіта на узроўні ЕПВА праз Eurostudent ці аналагічныя апытанні. Дзеля рацыяналізацыі працэсу і ўнікнення адміністрацыйнай нагрузкі на дзяржаўныя органы і вышэйшыя навучальныя ўстановы, пры такім развіцці варта ўлічваць існуючую нацыянальную практыку і дарэчныя працэсы збору дадзеных.

Такія нацыянальныя практыкі збору дадзеных могуць, калі гэта дарэчна і патрэбна, дапаўняцца вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, што праводзяць дадатковыя апытанні, даследаванні і аналіз, каб лепш зразумець уразлівасць, адсутнасць добрых умоваў жыцця, і недастатковую

прадстаўленасьць у адукацыі, а таксама пераход студэнтаў у межах сістэмы адукацыі.

Дзяржаўныя органы павінны праводзіць палітыку, што дазваляе вышэйшым навучальным установам забяспечваць эфэктыўнае кансультаванне і куратарства для патэнцыйных і залічаных студэнтаў з мэтай пашырэння іх дасягу, удзелу і завяршэння навучання ў вышэйшых навучальных установах. Гэтыя паслугі павінны быць узгодненымі ва ўсёй сістэме адукацыі, з асаблівай увагай да пераходаў паміж рознымі ўзроўнямі адукацыі, навучальнымі ўстановамі і выходам на рынак працы.

Рэкамендацыі:

Дзяржаўныя органы павінны ствараць умовы, якія спрыяюць супрацоўніцтву паміж рознымі дзяржаўнымі ўстановамі, што прапануюць кансультацыйныя і куратарскія паслугі супольна з вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, каб забяспечыць сінэргію і пазбегнуць дублявання аналагічных паслуг. Гэтыя сэрвісы павінны падтрымліваць прынцыпы празрыстасці і зручнасці для карыстальнікаў, бо канчатковыя карыстальнікі павінны быць здольнымі лёгка іх разумець. У рамках разнастайнай студэнцкай супольнасці асабліва трэба пільнаваць за студэнтамі з праблемамі фізічнага і псіхалагічнага здароўя. Гэтыя студэнты павінны мець доступ да прафесійнай падтрымкі, каб забяспечыць свой поспех у атрыманні і завяршэнні вышэйшай адукацыі. Асаблівую ўвагу трэба надаваць прафілактыцы псіхалагічных праблемаў, выкліканых арганізацыяй навучання і ўмовамі жыцця студэнтаў. Дзяржаўным органам таксама варта разгледзець пытанне пра стварэнне інстытутаў амбудсмена, якія будуць валодаць патэнцыялам і ведамі для ўрэгулявання любых канфліктаў, асабліва звязаных з пытаннямі роўнасці, што могуць паўстаць падчас паступлення ці ўдзелу ў вышэйшай адукацыі, або канфліктаў, што перашкаджаюць завяршэнню навучання.

Дзяржаўныя органы павінны прадастаўляць дастатковае і ўстойлівае фінансаванне і фінансавую аўтаномію вышэйшым навучальным установам, дазваляючы ім нарошчваць дастатковы патэнцыял для ахопу разнастайнасці і спрыяння роўнасці і інтэграцыі ў вышэйшую адукацыю.

Рэкамендацыі:

Сістэмы фінансавання вышэйшай адукацыі павінны спрыяць дасягненню стратэгічных мэтаў, звязаных з сацыяльным аспектам вышэйшай адукацыі. Вышэйшыя навучальныя ўстановы павінны атрымліваць падтрымку і быць узнагароджанымі за дасягненне ўзгодненых мэтаў у вобласці пашырэння дасягу ўдзелу і завяршэння навучання ў вышэйшых навучальных установах, у прыватнасці, ў дачыненні да ўразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця груп. Механізмы дасягнення гэтых мэтаў не павінны мець негатыўных фінансавых наступстваў для асноўнага фінансавання вышэйшых навучальных устаноў.

Сістэмы фінансавай падтрымкі павінны імкнуцца да таго, каб быць дасяжнымі для ўсіх студэнтаў, аднак, калі гэта немагчыма, дзяржаўныя сістэмы фінансавай падтрымкі студэнтаў павінны найперш засноўвацца на патрэбах і павінны забяспечваць дасяжнасць вышэйшай адукацыі для ўсіх студэнтаў, спрыяць дасягу да вышэйшай адукацыі і прадастаўляць магчымасці для дасягнення поспеху ў вышэйшай адукацыі. Яны павінны галоўным чынам спрыяць пакрыццю як прамых выдаткаў на навучанне (аплата навучання і вучэбных матэрыялаў), гэтак і ўскосных выдаткаў (напрыклад, жыллё, якое стае ўсё больш праблемным пытаннем для студэнтаў ва ўсёй ЕПВА праз павелічэнне кошту на жыллё, жыццё і транспартныя выдаткі і г. д.).

Дзяржаўныя органы павінны дапамагаць вышэйшым навучальным установам умацоўваць іх здольнасць рэагаваць на патрэбы разнастайнейшага кантынгенту студэнтаў і супрацоўнікаў і ствараць інклюзіўныя ўмовы навучання і інклюзіўныя арганізацыйныя культуры.

Рэкамендацыі:

Дзяржаўныя органы павінны падтрымліваць і прадастаўляць вышэйшым навучальным установам адэкватныя сродкі для паляпшэння пачатковай і бесперапыннай прафесійнай падрыхтоўкі акадэмічнага і кіраўнічага персаналу, каб яны маглі прафесійна і справядліва працаваць з рознымі студэнтамі і супрацоўнікамі.

Калі гэта магчыма, вонкавыя сістэмы забеспячэння якасці павінны ўлічваць як сацыяльныя аспекты, разнастайнасць, дасяжнасць, роўнасць і інтэграцыя адлюстроўваюцца ў інстытуцыйных місях вышэйшых

навучальных устаноў, выконваючы пры гэтым прынцып аўтаноміі вышэйшых навучальных устаноў.

Міжнародныя праграмы мабільнасці ў сферы вышэйшай адукацыі павінны быць структураваныя і рэалізаваныя такім чынам, каб спрыяць разнастайнасці, роўнасці і інклюзіўнасці і, у прыватнасці, спрыяць удзелу студэнтаў і супрацоўнікаў з уразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця пластоў насельніцтва.

Рэкамендацыі:

Міжнародны досвед з дапамогай вывучэння мабільнасці ў навучанні павялічвае якасць вынікаў навучання ў вышэйшых навучальных установах. Дзяржаўныя органы і вышэйшыя навучальныя ўстановы павінны забяспечыць роўны дасяг да ўсіх магчымасцяў навучання, якія прапануюцца нацыянальнымі і міжнароднымі праграмамі мабільнасці ў вобласці навучання і прафесійнай падрыхтоўкі, і актыўна ўхіляць перашкоды на шляху мабільнасці для ўразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця груп студэнтаў і супрацоўнікаў.

Акрамя далейшай падтрымкі фізічнай мабільнасці, уключаючы поўны перанос грантаў і займаў па ўсёй ЕПВА, дзяржаўныя органы і вышэйшыя навучальныя ўстановы павінны спрыяць выкарыстанню інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій (ІКТ) для падтрымкі змешанай мабільнасці і спрыяння інтэрнацыяналізацыі ў краіне шляхам інтэгравання міжнароднай анлайн-кааперацыі ў курсы. Змешаная мабільнасць - гэта спалучэнне перыяду фізічнай мабільнасці і перыяду анлайн-навучання. Такую анлайн-кааперацыю можна выкарыстаць для пашырэння вынікаў навучання і ўзмацнення ўплыву фізічнай мабільнасці, напрыклад, шляхам аб'яднання больш разнастайнай групы ўдзельнікаў ці для прадастаўлення шырэйшага спектра магчымасцяў мабільнасці.

Вышэйшыя навучальныя ўстановы павінны забяспечваць, каб удзел супольнасцяў ў вышэйшай адукацыі спрыяў разнастайнасці, роўнасці і інклюзіўнасці.

Рэкамендацыі:

Удзел супольнасцяў трэба разглядаць як працэс, з дапамогай якога вышэйшыя навучальныя ўстановы ўзаемадзейнічаюць з вонкавымі зацікаўленымі бакамі грамадства для правядзення сумеснай дзейнасці, якая можа быць узаемавыгаднай. Як і палітыка ў вобласці сацыяльнага вымярэння, удзел супольнасцяў павінен быць далучаны да асноўных заданняў вышэйшай адукацыі. Ён павінен узаемадзейнічаць з выкладаннем і навучаннем, даследаваннямі, паслугамі і абменам ведамі, студэнтамі, супрацоўнікамі і кіраўніцтвам вышэйшых навучальных устаноў. Такое ўзаемадзеянне забяспечвае цэльную базу, на якой універсітэты могуць задавальняць шырокі спектр грамадскіх патрэбаў, у тым ліку патрэбаў уразлівых, недастаткова прадстаўленых і пазбаўленых добрых умоваў жыцця груп, адначасова пашыраючы свае выкладніцкія, даследчыя і іншыя асноўныя функцыі.

Зацікаўленыя бакі грамадства (напрыклад мясцовыя органы ўлады, культурныя арганізацыі, няўрадавыя арганізацыі, прадпрыемствы, грамадзяне) павінны мець магчымасць эфектыўна ўзаемадзейнічаць з суб'ектамі вышэйшай адукацыі з дапамогай адкрытага дыялогу. Гэта дазволіць стварыць сапраўдныя партнёрскія адносіны паміж універсітэтамі і супольнасцямі, якія змогуць эфектыўна вырашыць сацыяльныя і дэмакратычныя праблемы.

10. Дзяржаўныя органы павінны браць удзел у палітычным дыялогу з вышэйшымі навучальнымі ўстановамі і іншымі адпаведнымі зацікаўленымі бакамі аб тым, як вышэйзгаданыя прынцыпы і рэкамендацыі можна перакласці і рэалізаваць як на нацыянальна-сістэмным, гэтак і на інстытуцыйным узроўні.

Рэкамендацыі:

Такі палітычны дыялог павінен дазволіць распрацаваць, адпаведныя мэтам, палітычныя меры, якія павінны паважаць інстытуцыйную аўтаномію, пазбягаць любую непатрэбную адміністрацыйную нагрузку і, такім чынам, спрыяць пэўнаму прагрэсу ў накірунку разнастайнасці, роўнасці і інтэграцыі ў вышэйшую адукацыю.

У межах вышэйзгаданых прынцыпаў і рэкамендацый узаемная падтрымка і абмен перадавым досведам маюць вырашальнае значэнне для краін Еўрапейскай прасторы вышэйшай адукацыі з мэтай спрыяння прагрэсу ў кірунку інклюзіўнасці сістэм вышэйшай адукацыі.

Гласарый тэрмінаў і вызначэнняў

Гэты гласарый вызначае тры асноўныя тэрміны ў гэтым дакуменце, а менавіта ўразлівыя, недастаткова прадстаўленыя і пазбаўленыя добрых умоваў жыцця студэнты. Гэтыя тэрміны не варта разглядаць як юрыдычныя і, такім чынам, яны не супярэчаць ніякім існым прававым нормам. Хутчэй яны прызначаны ў якасці тлумачальных вызначэнняў, што выкарыстоўваюцца ў сувязі са зместам Прынцыпаў і Рэкамендацый.

Недастаткова прадстаўленыя студэнты:

Група навучэнцаў можа называцца недастаткова прадстаўленай на падставе пэўных характарыстык (напрыклад, пол, узрост, нацыянальнасць, геаграфічнае паходжанне, сацыяльна-эканамічнае становішча, этнічныя меншасці), калі яе доля сярод навучэнцаў ніжэй, чым доля супастаўнай групы ў агульнай колькасці насельніцтва. Гэта можа быць задакументавана падчас паступлення, падчас ці па сканчэнню навучання. Людзі звычайна маюць некалькі адпаведных характарыстык, таму заўсёды варта ўлічваць камбінацыі гэтых характарыстык (“узаемасувязь”). Апроч таго, недастатковая прадстаўленасць можа таксама паўплываць на розныя узроўні вышэйшай адукацыі – навучальную праграму, факультэт ці кафедру, вышэйшую навучальную ўстанову, сістэму вышэйшай адукацыі. Гэта вызначэнне дапаўняе Лонданскае камюніке, “што колькасць студэнтаў, якія ўдзельнічаюць у вышэйшай адукацыі і завяршаюць яе на ўсіх узроўнях, павінна адлюстроўваць разнастайнасць нашага насельніцтва”, але не цалкам яго ахопліваць.

Пазбаўленыя добрых умоваў жыцця студэнты

Пазбаўленыя добрых умоваў жыцця студэнты часта сутыкаюцца з асаблівымі праблемамі ў параўнанні са сваімі аднагодкамі па ВНУ. Гэта можа мець розныя формы (напрыклад, інваліднасць, нізкі прыбытак сям'і, слабая падтрымка сям'і ці яе адсутнасць, сірата, шматлікія змены школ,

псіхічнае здароўе, цяжарнасць, недахоп часу на навучанне праз неабходнасць самому зарабляць на жыццё ці наяўнасць абавязкаў па дагляду). Адсутнасць добрых умоваў жыцця можа быць сталай, можа ўзнікаць час ад часу ці толькі цягам абмежаванага перыяду часу. Пазбаўленыя добрых умоваў жыцця студэнты могуць быць часткай недастаткова прадстаўленай групы, але гэта не абавязкова. Таму пазбаўленыя добрых умоваў жыцця і недастаткова прадстаўленыя не з'яўляюцца сінонімамі.

Уразлівыя студэнты:

Уразлівыя студэнты могуць падпадаць пад рызыкі кепскіх умоваў жыцця (гл. вышэй) і, апроч таго, мець асаблівыя патрэбы (у абароне). Напрыклад, таму што яны маюць праблемы са здароўем (у тым ліку псіхічным), таму што маюць інваліднасць, таму што яны прадстаўляюць меньшасці, таму што іх від на жыхарства залежыць ад поспеху іх навучання (і, такім чынам, ад рашэнняў, што прымаюцца асобнымі выкладчыкамі), таму што яны падпадаюць пад рызыкі дыскрымінацыі. Гэтыя студэнты з'яўляюцца ўразлівымі ў тым сэнсе, што яны могуць быць не ў стане забяспечыць свой асабісты дабрабыт ці няздольныя абараніць сябе ад шкоды ці эксплуатацыі і маюць патрэбу ў дадатковай падтрымцы ці ўвазе.